

УДК 17.11 (045)

Н. М. СУХОВА

*Гуманітарний інститут Національного авіаційного університету,
м. Київ, Україна*

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ КОСМІЧНОГО МИСЛЕННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ХХІ СТОЛІТТЯ

Космізм, як релігійно-філософська і природничо-наукова течія, значно вплинув на розвиток науки ХХ століття та освоєння космічного простору, надав людині нові горизонти наукового і творчого пошуку. В свою чергу, космонавтика долучає нас до координат вічності та безмежності, впливає на зміну нашої свідомості.

Однак, у науковому вжитку поняття космізму мало семантику більш матеріалістичного змісту. Це пояснюється тим, що наука має свої критерії науковості відносно тих явищ, які вона вивчає. Серед особливостей наукового знання можна виділити: логічну обґрунтованість і доведеність, достовірність, системність, максимальну здатність до формалізації, багатократну підтвердженість суспільною практикою, об'єктивність, істинність тощо.

Представники сучасної синергетики говорять про те, що не буває не живої матерії в природі. Відомий російський вчений, засновник синергетичного напрямку в Росії, С. Курдюмов підкреслював той факт, що «елемент духовності, елемент прогнозу, елемент пам'яті є в кожному елементі світу. Це один з постулатів нових наук: термодинаміки, синергетики, нелінійної динаміки, теорії складних систем. Метою цих наук – є спроба знайти закономірності розвитку на підставі наукового прогнозу, а не методом проб і помилок. Ідея множинності – одна з найголовніших ідей цього напрямку. Існує багато варіантів розвитку майбутнього, безліч форм пристосування до швидкоплинних змін середовища» [1].

Розгляд і вивчення складних систем які розвиваються самі по собі, оптимізують нас по-новому подивитися на світ і себе в ньому. Ми вже звикли вважати, що на будь-які світові процеси можна впливати потужною дією ззовні. Своє невірне бачення ситуації ми усвідомили лише з появою синергетики. Природа, як виявилось, має свої шляхи розвитку, які нам потрібно знати, а не нав'язувати їй свою волю. Таким чином вимальовувався новий підхід до вирішення цього завдання, коли важливо враховувати зовнішню взаємодію поряд з внутрішніми тенденціями розвитку системи.

Психіка людини розглядається синергетикою як суперскладна система, закони розвитку якої поки що не під силу описати засобами цієї науки. А що вже говорити про саму людину, яка є не просто надскладною системою, що розвивається сама по собі, а й багатовимірною, з біологічними, соціально-культурними, психологічними та моральнісними рисами.

Поряд із науковим виміром дослідження людини, відмічаються філософський та релігійний, в яких людина розглядається як суще особливого роду, єдність духовного і матеріального, природного і соціального, спадкового і набутого, як творіння Бога, що здатне творити. До того ж, наукові відкриття здійснюються людиною і заради людини.

Досконалість і об'єктивність людського пізнання зворотно пропорційна розвиненню її мислення і рівню розширення її свідомості. Представники фізіології вищої нервової діяльності підкреслюють, що тільки близько п'ятнадцяти відсотків мозкових структур людини задіяні у пізнанні та описуванні світу. А більше вісімдесяти відсотків мозкових структур ще не задіяні. Отже, світ і ми в ньому набагато різноманітніші, цікавіші. Ми не перестаємо дивуватися новим науковим відкриттям і світу в цілому.

Освітнє поле людини, яке не обмежується лише освітніми навчальними закладами, дає можливість безперешкодно поєднувати різноманітні знання, що в подальшому вплинуть на суспільну практику та людську свідомість. Тому, говорячи про ідеї космізму не слід обмежуватися лише питаннями змісту навчання у будь-якому навчальному закладі.

Знання має, як мінімум, два джерела. Одним із таких виступає наш реальний світ зі всіма законами його існування, який досвідно пізнається, а іншим джерелом є віра, якою осягається світ духовний і безпосередньо впливає на людське життя. Знання другого типу не піддаються випробуванню, але їх істинність відкривається людині через духовність. Закони непроявленого космосу не співпадають із законами космосу проявленого, але вбирають їх у себе, як у єдине ціле. Хіба не працювали закони природи раніше, ще до того, як їх відкрив видатний англійський фізик І. Ньютон? Так само й зараз повсякденно спрацьовують ті космічні закони, які поки що не мають змоги відкрити науковці.

На сьогодні вже є непоодинокі праці, в яких зроблена спроба цілісно проаналізувати певні проблеми, наприклад, відносно здоров'я людини, які трапляються з нами з причин порушення гармонії між людиною і Всесвітом. «Хвороба, – підкреслює Н. Віторська, – це порушення зв'язків із оточуючим світом. Хвороба виникає саме тоді, коли не усвідомлюються, а відповідно й ігноруються всезагальні принципи взаємодії. І потрібна вона для відновлення порушеної рівноваги. Це легко простежити на прикладі патофізіології. В патогенезі практично будь-якого захворювання лежить процес запалення – порушення обміну речовин, балансу між захисними силами організму та взаємодією пошкоджувальних чинників. Організм обмежує, локалізує вогнище пошкоджених тканин, знищує пошкоджувальний чинник з частиною власних тканин з метою збереження цілого. Організм жертвує частиною заради цілого» [2, с. 6].

«Жива Етика» Реріхів також є прикладом того, як змінюється на краще свідомість людини за умов її прагнення до пізнання найзагальніших принципів буття.

У християнській Біблії ми знаходимо повідомлення, що людину може змінити тільки Бог, за умов її бажання змінитися, пізнаючи Творця і Його творіння, що не суперечить вищесказаному в науці.

Ключова проблема суспільства – це освіта. З часів античності філософія була важливою частиною освіти. Головна задача університету – формувати знання суспільства про самого себе. Філософ повинен бути посередником, який транслює загальнозначущі ідеї, «логоси», такі як ідея загального блага, відповідальність за те, що відбувається в суспільстві, взаємодопомога, солідарність; він повинен навчати людину відноsinам до церкви, до суспільства, до самої себе і до Всесвіту. Філософський логос, філософська мова

передбачають навички космічного мислення, це й відрізняє філософську освіту від письменництва і проповідництва.

Висновки:

1. Космічне мислення передбачає знання законів космосу, які надані в культурах різних народів як заповіді (у іудеїв), блаженства (у християн), закони Всесвіту (у буддистів), божественні принципи (у даосів та конфуціанців) і т. д.

2. Переосмислення традиційної системи загальнолюдських цінностей сприяє появі нового почуття часу і простору.

3. Найбільш повно космічне мислення проявляє себе в межах освітнього поля людини, яке обіймає в собі науку, релігію, мистецтво і філософію, які водночас вивчають людину, природу і Всесвіт, оперуючи фактами, уявленнями, образами та смислами.

4. Людині важливо за земне життя постійно перебувати в цьому освітньому полі і бажано орієнтуватися більшою мірою на самоосвітній режим існування в ньому.

5. Основи космічного мислення в освіті транслиують через себе педагоги, які є носіями цього типу мислення і в своєму житті намагаються послідовно дотримуватися відповідної етики.

Література

1. Курдюмов С. П. Новые тенденции в научном мировоззрении / С. П. Курдюмов // Космическое мировоззрение – новое мышление XXI века : материалы Междунар. научно-обществ. конф. – М. : Международный центр Рерихов. – Путь доступа : <http://www.icr.su/rus/conferencias/2003/kurdjumov.php>.
2. Виторская Н. Причины болезней и истоки здоровья. – Новосибирск : Издательский дом «Манускрипт», 2005. – 256 с.

УДК 37.034

Л. И. УВАРОВА

Санкт-Петербургская академия постдипломного педагогического образования, г. Санкт-Петербург, Россия

ПРОДВИЖЕНИЕ ИДЕЙ КОСМИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ В ОБРАЗОВАНИИ (на опыте проведения ежегодного Дня Культуры в системе образования Санкт-Петербурга)

Формирующееся в пространстве мировой культуры новое направление – космическое мышление, основанное на философии космизма и методологии Живой Этики, как явление мировой культуры должно стать предметом не только тщательного исследования учеными, но одновременно быть доступным для изучения в сфере образования. Космическое мышление – это научная

концепция, которая сама по себе уже является культурной ценностью, поскольку содержит в себе глубокую гуманистическую основу; это также, по определению академика Л. В. Шапошниковой, и «практическое преобразование сознания и жизни человека» [11, с. 244]. Для того, чтобы оно стало, действительно, практическим, возникает потребность выработки обществом системы мер, необходимых, в первую очередь, в образовании, для претворения новых знаний в жизнь, для исследования результатов этой работы. Однако, учитывая наличие глубоких проблем, существующих в образовании, задача воплощения в действительность новых научных достижений сегодня представляются весьма трудновыполнимой.

Тем не менее, реально, на практике, существует способ такого претворения и исследования, положительно зарекомендовавший себя в Санкт-Петербурге, апробированный в системе образования и в научной среде, подтвержденный как результативный метод педагогического воздействия – школьный праздник День Культуры. Идею проведения Дня Культуры выдвинул в 30-е годы прошлого века выдающийся деятель мировой культуры Николай Константинович Рерих в период, когда осуществлялась подготовка международного договора по защите культурных ценностей, получившего в дальнейшем название Пакта Рериха. «Вводя в школах день Культуры ... – писал он, – будем возвышать и утончать сознание молодых поколений, утверждая его высокими примерами человеческого творчества» [3, с. 83].

Называя Культуру *самым значительным понятием мира*, Н. К. Рерих настаивал на установлении новой традиции «возвышенной и утонченной Культуры», что особенно необходимо в трудные времена, подчеркивая, что спасение в Культуре». День Культуры позволяет не только напоминать о прошлом, что соединено с Культурой, но направлять ум к будущему.

Жизнь в дальнейшем подтвердила эффективность этого простого и универсального способа просветительства. Многим еще предстоит убедиться в огромных возможностях, которые открывает День Культуры, – если подходить к нему творчески, не формально.

В наши дни, благодаря установлению традиции празднования Дня Культуры, который проводится ежегодно уже более пятнадцати лет в школах Санкт-Петербурга 15 апреля – в день подписания Пакта Рериха, появилась возможность широко и успешно осуществлять на практике важнейшие просветительские задачи – усвоение и закрепление в сознании юного поколения понятия истинных культурных ценностей, понимания того, что именно этими ценностями живо человечество, необходимости их охранения и защиты.

Цель Дня Культуры соответствует задачам Знамени Мира, о высоковоспитательном значении которого писала Елена Ивановна Рерих. Она отмечала: «Главная цель Знамени Мира – объединение сознаний всего мира на понимании культурных ценностей, на осознании самодовлеющего и руководящего значения творчества духа человеческого, приводящее к осознанию Иерархии Красоты и Знания» [5, с. 276]. Е. И. Рерих также писала: «Идеи Знамени Мира суждено стать величайшим движением в истории Новой Эпохи» [5, с. 274].